

Sidosryhmätoiminta Geologian tutkimuskeskuksen malmipotentialikartoituksessa Etelä-Suomessa

TONI EEROLA, NIILO KÄRKKÄINEN JA MARKKU TIAINEN

Yrityksen hyvä suhde paikallisyhteisöön on tärkeää kaivostoiminnan hyväksyttävyyden ansaitsemisessa (Moon ja Whateley 2006, Prno ja Slocombe 2012). Viestintä ja sidosryhmätoiminta saavat erityisen merkityksen malminetsinnän alkuvaiheessa, eli jo tunnustelussa, osana yritysten yhteiskuntavastuullista toimintaa (Moon ja Whateley 2006, Eerola 2013a, b). Kaivoskriittisessä ilmapiirissä myös valtion tutkimuslaitosten kannattaa levittää tietoa maastossa tapahtuvasta toiminnastaan ja olla kontaktissa paikallisyhteisöihin hyvien suhteiden rakentamiseksi.

Geologian tutkimuskeskus (GTK) on ollut kehittämässä malminetsinnän sidosryhmätoiminnan ohjeistusta Suomessa operoiville malminetsintäyrityksille KaivosAkademia- ja SAM (Sustainable Acceptable Mining) -hankkeissa sekä Sitran johtamassa Kestävän kaivostoiminnan verkostossa (ks. Eerola 2014). Tämä on antanut aihetta tarkastella myös GTK:n omaa, maastotöiden yhteydessä tapahtuvaa sidosryhmätoimintaa. Tässä kirjoituksessa esitellään GTK:n sidosryhmätoimintaa Etelä-Suomen malmipotentialikartoituksessa. Tätä verrataan malminetsinnän sidosryhmätoiminnan käytäntöihin ja malleihin. Samalla esitetään jatkoi-

menpiteitä GTK:n sidosryhmätoiminnan kehittämiseksi mm. poikkitieteellisen yhteistyön avulla.

Yritysten yhteiskuntavastuu, sosiaalinen toimilupa ja sidosryhmät malminetsinnässä

Uraanikiista (2006–2008) toi suomalaisen kaivoskeskusteluun yritysten yhteiskuntavastuun, sosiaalisen toimiluvan ja sidosryhmätoiminnan (Eerola 2007, 2009). Sittemmin keskustelu on laajentunut koskemaan koko kaivostoimintaa (Eerola 2014).

Yritysten yhteiskuntavastuulla tarkoitetaan niitä vapaaehtoisia toimia, jotka ylittävät lainsäädännön asettaman minimirajan. Vastuullisella toiminnalla pyritään minimoimaan liiketoiminnasta koituvat negatiiviset vaikutukset. Sidosryhmätoiminta on osa vastuullista kaivostoimintaa (Moon ja Whateley 2006, Prno ja Slocombe 2012). Siinä yritys ottaa paikalliset sidosryhmät huomioon jo varhaisessa vaiheessa, tiedottaen hankkeesta sekä kuunnellen ja neuvotellen niiden kanssa toiminnastaan. Onnistunut sidosryhmätoiminta voi johtaa sosiaaliseen toimilupaan eli kaivostoiminnan

hyväksyttävyyteen (Prno 2013, Moffat ja Zhang 2014).

Kaivostoiminnan sidosryhmiä ovat ne, joihin toiminta voi vaikuttaa ja jotka voivat vaikuttaa toimintaan (Prno ja Slocombe 2012). Malminetsinnän paikallisia perussidosryhmiä ovat Suomessa maanomistajat, asukkaat, mökkeilijät, kunta, kansalais- ja muut järjestöt, media, yrittäjät, matkailijat sekä saamelaiset ja paliskunnat (Eerola 2013a, Ziesler ja Korppi 2013).

GTK:n malmipotentialikartoitus

GTK on Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) alainen valtion tutkimuskeskus, jonka lakisääteinen ja perinteinen tehtävä on kerätä, tutkia ja levittää kansallista geologista tietoa, sisältäen myös malmiesiintymiin liittyvän aineiston. Julkisin varoin tuotetun tiedon avoin jakaminen on EU:n avoimen hallinnon ja tiedon INSPIRE-direktiivin periaatteiden mukaista ja GTK:n avoimen geodatan käytännöt ovat urauurtavia maailmassa.

Poikkeuksena monien muiden maiden vastaavista tutkimuslaitoksista, GTK harjoitti pitkään malminetsintää. Sen seurauksena on löytynyt useita malmiesiintymiä, jotka TEM on huutokaupannut yrityksille. Useat maamme kaivokset ovat saaneet alkunsa tällä tavoin. Nykyään GTK kartoittaa maamme malmipotentialiaalia. Maastotyöt malmipotentialikartoituksessa ja tutkimuksessa ovat hyvin samanlaisia kuin yksityisten yhtiöiden malminetsinnässä (geologinen kartoitus, näytteenotto, geofysiikka, tutkimuskaivaukset ja syväkairaus). Pääasiallinen ero on se, että GTK tekee malmipotentialikartoitusta laajoilla ja vähän tutkituilla, mutta geologisesti rajatuilla alueilla. Eri menetelmillä havaittujen anomalioiden kohteelliset tutkimukset kohdentuvat alueille, jotka eivät ole yritysten suoranaisen malminetsinnän kohteina. Viime vuosina GTK on kartoittanut malmipotentialiaalia muun muassa Etelä-Suomessa Hämeen alueella

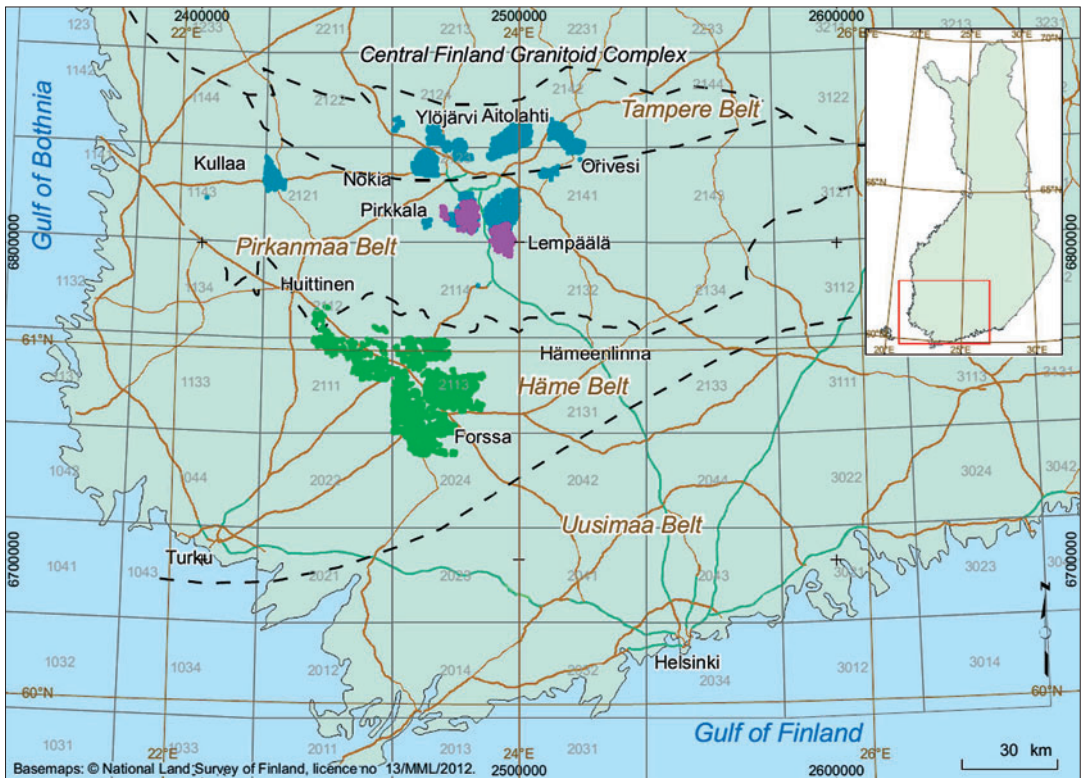
Forssan, Huittisten ja Hämeenlinnan välillä (kuva 1), ja sen seurauksena on löydetty useita uusia malmiaihteita ja esiintymiä (Grönholm ja Kärkkäinen 2012). Alue sisältyy GTK:n vanhoihin valtakunnallisiin kallioperän ja aerogeofysiikan kartoitusohjelmiin, mutta malmipotentialiaalia on aiemmin selvitetty vain kohteellisesti, pääasiassa valtion kaivosyhtiöiden aikana. Alueella toimii Jokisivun kultakaivos Huittisissa, muutoin Hämeessä on tällä hetkellä vähän yhtiöiden hallussa olevia tutkimuskohteita.

GTK:n sidosryhmätoiminta malmipotentialin kartoituksessa

Etelä-Suomi on maan tiheimmin asuttua seutua, joten yhteydenpito paikalliseen väestöön on joka päiväistä ja kuuluu malmipotentialikartoituksen maastotyön luonteeseen. On yleistä, että suuri yleisö yhdistää geologisen kartoituksen ja tutkimuksen usein suoraan lähiaikoina toteutuvaan kaivos-hankkeeseen. Kaivostoimintaan liittyvät konfliktit sijoittuvat yleensä kaivoksen suunnittelu- ja rakennusvaiheeseen (Franks *et al.* 2014), mutta koska yksityisten yritysten harjoittama malminetsintä on joillakin alueilla Suomessa aiheuttanut jonkin verran vastustusta paikallisissa asukkaissa uraani-kiistasta lähtien (Eerola 2007, 2013a), GTK on ottanut käyttöönsä sidosryhmätoiminnan malmipotentialikartoituksissaan.

GTK:n paikalliset sidosryhmät ja sidosryhmätoiminnan menetelmät

GTK on kehittänyt sidosryhmätoimintaansa Etelä-Suomessa 2000-luvun alusta lähtien. Sidosryhmätoimintaa harjoittavat maastossa toimivat geologit ja tutkimusassistentit. GTK:n Etelä-Suomessa huomioon ottamat paikallisyhteisöjen sidosryhmät ovat maanomistajat, asukkaat, yrittäjät, media,

Kuva 1. Geologian tutkimuskeskuksen (GTK) malmipotentialikartoituksen alueet Etelä-Suomessa (Grönholm ja Kärkkäinen 2012).

Figure 1. The mineral potential mapping area of the Geological Survey of Finland (GTK) in Southern Finland (Grönholm and Kärkkäinen 2012).

koulut, kunnat ja maakuntaliitto.

GTK:n sidosryhmätoiminnan menettelytapoja ovat suorat kontaktit maastossa (kuva 2), lehdistötiedotteet ja -tilaisuudet sekä avoimet keskustelutilaisuudet ja luennot maanomistajille (tupaillat, kuva 3). Maastotyöstä ja yhteystiedoista tiedottavia esitteitä jaetaan postilaatikoihin ennen töiden alkamista (kuva 4). Esitteessä kerrotaan, miksi ja miten tutkimuksia tehdään. Maanomistajia tiedotetaan alueella tehtävistä systemaattisista maastogeofysiikan mittauksista myös esitteeseen liitetyllä kirjeellä.

Kaivoslain säädösten lisäksi tutkimustoiminta on usein keskusteltu maanomistajien kanssa turhien väärinkäsitysten ja harmien välttämiseksi. Valtaus- tai malminetsintäluupa-alueiden ulkopuo-

lella syväkairauksia tehdään aina maanomistajien kirjallisella luvalla.

Maanomistajille pidetään tiedotustilaisuus ja kunnille ja maakunnille järjestetään alueellista tiedotusta tutkimusten päättyessä. Myös kaivosalan yrityksiä tiedotetaan tuloksista.

Viestinnän ja vuorovaikutuksen tarve ja merkitys

GTK:n malmipotentialikartoitus lähialueilla on aiheuttanut ihmisissä kiinnostusta. Kiinnostus herättää uteliaisuuden, ja uteliaisuus voi helposti synnyttää turhia huhuja. Toiminta voidaan nopeasti ymmärtää esim. kaivoksen tulona, siihen liittyvin positiivisin ja negatiivisin odotuksin. Posi-

Kuva 2. GTK:n geologi tapaa maanomistajan maastossa. Kuva: Nina Dodd, GTK.

Figure 2. A GTK's geologist meets a landowner in the field. Photo: Nina Dodd, GTK.

tiiviset odotukset liittyvät alueen elinkelpoisuuden turvaamiseen uusine työpaikkoineen ja asukkaineen, kun taas negatiiviset odotukset liittyvät pelkoon ympäristövaikutuksista. Nämä odotukset näyttävät olevan malminetsintään liittyvä kansainvälinen ilmiö, ja odotusten hallinta onkin yksi malminetsinnän keskeisimmistä haasteista kaikkialla (Thomson ja Joyce 1997, On Common Ground Consultants Inc. 2007, Student 2010, Eerola 2013a, b).

Yhteydenpito ihmisiin tyydyttää paikallisten tiedonsaannin perustarvetta ja -oikeutta, oikaisten ennakkoluuloja ja väärinkäsityksiä. Tiedon jakaminen ja kontaktit on todettu tärkeiksi kaivostoiminnan hyväksyttävyydelle paikallistasolla sen alkuvaiheesta lähtien (Moon ja Whateley 2006, Eerola 2007, 2013a,b). Ne herättävät luottamusta (Prno 2013, Moffat ja Zhang 2014). Ihmisille on tärke-

ää kertoa malminetsinnän ja malmipotentialikartoituksen todellisuudesta ja siihen liittyvästä epävarmuudesta (On Common Ground consultants Inc. 2007). Kohtaamiset ovatkin tilaisuuksia kertoa ihmisille geologiasta, geologin ammatista, malmipotentialikartoituksesta ja GTK:n toiminnasta.

Tiedon, tiedottamisen ja henkilökohtaisten kontaktien merkitys

Helsingin yliopiston Geologian laitoksen ja GTK:n välisessä Hyvinkää-Mäntsälä-malmiprojektissa havaittiin henkilökohtaisten kontaktien ja toiminnasta tiedottamisen helpottavan maastotoitää Mäntsälässä 1997–2000 välisenä aikana (Eerola 2001). Samaan aikaan alueella oli tehty mökkimurtoja ja Natura-inventointeja, jotka aiheuttivat epäluuloa

Kuva 3. Tupailta maanomistajien kanssa. Kuva: Niilo Kärkkäinen, GTK.
 Figure 3. Meeting with local landowners. Photo: Niilo Kärkkäinen, GTK.

ja kriittisyyttä alueella liikkuvia tuntemattomia ulkopuolisia kohtaan. Tiedottaen maastotyöstä henkilökohtaisesti maanomistajia, asukkaita ja kuntaa hälvennettiin epäluuloja ja saavutettiin hyvät suhteet paikallisiin sekä työrauha ja hyväksyntä toiminnalle (Eerola 2001).

Toiminnasta tiedottamisella on tärkeä rooli malminetsinnän sidosryhmätoiminnassa (On Common Ground consultants Inc 2007, Eerola 2009, 2013b). Burdgen ja Vanclayn (2004) mukaan tietämättömyys luo väärinkäsityksiä ja pitää yllä spekulatiivisia huhuja ja ristiriitoja. Tiedon puute lisää myös epävarmuutta ja aiheuttaa huolta tulevasta sekä pelkoa (Hyytinen ja Nikkola 2008), varsinkin jos ihmisille esitetään samalla uhkakuvia. Tiedon puute vaikuttaa asenteisiin, sillä se voi aiheuttaa tyhjiön, jonka joku kolmas osapuoli voi täyttää omalla versiollaan (Student 2010). Versio ei välttämättä ole toiminnalle ja sen harjoittajalle suotuista.

Paikallisen hyväksyttävyyden saamiseksi paikallisia kannattaa kontaktoida ja jakaa heille tietoa ennakoivasti ja vuorovaikutteisesti. On parempi, että sen tekee itse toiminnanharjoittaja, mutta kunta voi myös toimia välittäjänä. Tiedon jakaminen kaivostoiminnasta on TEMin kestävän kaivannais-

teollisuuden toimintaohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden mukaista (TEM 2013). GTK:lla on tässä merkittävä rooli.

Toiminnan tuloksellisuus

Malmipotentialikartoituksen vastustusta on ilmennyt tutkimusalueella melko vähän ja kannustustakin siihen on saatu. Tiedon jakaminen ihmisille siitä kuka operoi, miksi ja miten yksityisillä mailla ja alueella on aut-

tanut välttämään tai ainakin vähentämään huhuista syntyviä epäluuloon ja tiedon puutteeseen perustuvia ristiriitoja. Kanssakäyminen ja tiedottaminen ovat mahdollistaneet jokseenkin aukottoman maastokartoitus- ja tutkimustoiminnan laajalla (4000 km²), kohtalaisen tasaisesti asutulla alueella Etelä-Suomessa.

Vertailua

Samantapaisia sidosryhmätoiminnan menetelmiä käytetään laajalti kaikkialla maailmassa. GTK noudattaa suureksi osaksi niitä käytäntöjä, joita kirjallisuudessa ja KaivosAkatemian mallissa suositellaan (vrt. Eerola 2013a). GTK:n sidosryhmätoiminnassa on kuitenkin joitakin eroavaisuuksia: GTK jakaa luomaansa tiedotetta, mutta ei pidä kansalaisjärjestöjä paikallisyhteisöjen sidosryhmänä eikä lähesty mediaa ennakoivasti kovinkaan usein. Vuosien mittaan, toimittajien aktiivisten yhteydenottojen kautta, paikallismedian kanssa on kuitenkin kehittynyt toimiva yhteistyö.

GTK:n jakama esite (kuva 4) on todettu hyväksi paikallista sidosryhmätoimintaa täydentäväksi välineeksi Sitran johtamassa Kestävän kaivostoi-

minnan verkostossa, joka tulee suosittamaan sitä ohjeistuksessaan Suomessa operoiville malminetsintäyrityksille.

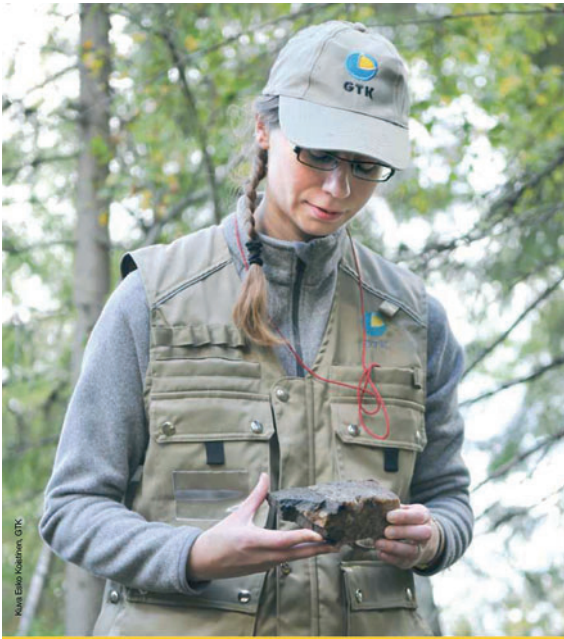
Jatkokehittäminen

GTK:n malmipotentialikartoituksessa harjoittama sidosryhmätoiminta ei ole ollut systemaattista tai standardisoitua toimintaa. Se on ollut lähinnä luonnollista kanssakäymistä maanomistajien ja maastotöissä tavattujen paikallisten kanssa, eli koh-

telias ja kunnioittava menettelytapa paikallisyhteisöjä kohtaan. Mutta koska kaivoslaki vaatii maanomistajien informoimista ja kaivostoiminnan vastustus on ollut kasvussa Suomessa, pitää lähestymistavat ja menetelmät inventoida ja systematisoida ja niitä tutkia ja kehittää edelleen. Sidoryhmätoiminnan lähestymistavat ollaan päivittämässä GTK:n malmipotentialikartoituksen maastotyökäsikirjaan. Tässä otetaan huomioon paikallisuhteet ja erilaiset sidoryhmät Pohjois- ja Etelä-Suomessa. Saamelaiset ja poronkasvattajat asettavat erityisvaatimuksia Lapissa tehtävään sidoryhmätoimintaan (ks. Eerola 2013a, Paliskuntain yhdistys 2013, TEM 2014).

Mahdollisuus poikkitieteelliseen yhteistyöhön

Suomessa on meneillään useita yhteiskuntatieteellisiä sosiaalista kestävyyttä tutkivia ja edistäviä hankkeita, joihin GTK osallistuu (Eerola 2014). Nämä voivat avata mahdollisuuksia monitieteelliseen yhteistyöhön geologien ja yhteiskuntatieteilijöiden välille. Tällaista yhteistyötä voisi olla vaikkapa GTK:n sidoryhmätoiminnan vaikutuksen tutkiminen ja kartoittaminen. Tutkimus voisi tuottaa arvokasta palautetta GTK:n malmipotentialikartoituksen ja -tutkimuksen maastotyön sidoryhmätoiminnan kehittämiseen. Toisaalta näyttää pitkälti siltä, että toiminta on ollut riittävän asianmukaista ja tuloksekasta, koska sillä on pystytty ansaitsemaan tutkimuksille paikallinen hyväksyttävyyys. GTK on myös hiljattain mm. Uudellamaalla toteutetussa laajassa kyselyssä todettu maan luotettavammaksi tahoksi kaivosasioissa (Jartti *et al.* 2014). Usein malminetsintään liittyvät ristiriidat ja konfliktit eivät Suomessa välttämättä liitykään paikallisiin vaan viranomaisiin ja ulkopuolisiin ympäristöaktivisteihin (Ziessler-Korppi 2013).

Geologian tutkimuskeskus tekee maastotutkimuksia lähialueellanne

Kuva 4. GTK:n malmipotentialikartoituksen maastöistä kertova esite (http://uusi.gtk.fi/export/sites/fi/ajankohtaista/painotuotteet/esitteet/GTK_Kartoitusseite_WEB.pdf).

Figure 4. A brochure about GTK's field investigations in mineral potential mapping (http://uusi.gtk.fi/export/sites/fi/ajankohtaista/painotuotteet/esitteet/GTK_Kartoitusseite_WEB.pdf).

Yhteenveto

GTK on harjoittanut tietoista sidosryhmätoimintaa Etelä-Suomen malmipotentialiin kartoituksessaan vuosituhaten alusta lähtien. Toimennpiteinä ovat olleet henkilökohtaiset kontaktit asukkaisiin ja maanomistajiin, tiedotteiden, kirjeiden ja yhteystietojen jakaminen, tupailat ja lehdistötiedotteet. Toiminta on ollut tuloksekasta, sillä alueella ei ole ilmennyt mainittavia ristiriitoja paikallisten kanssa.

Malmipotentialikartoituksen sidosryhmätoiminta tullaan standardisoimaan GTK:n ohjeistukseen. Toiminnan kehittäminen voi avata poikkiteieteellisiä yhteistyömahdollisuuksia lukuisissa yhteiskuntatieteellisissä hankkeissa, joihin GTK osallistuu.

TONI EEROLA
NIILO KÄRKKÄINEN
MARKKU TIAINEN
Geologian tutkimuskeskus
PL 96
02151 Espoo
toni.eerola@gtk.fi

Summary

Stakeholder engagement practiced by the Geological Survey of Finland in its mineral potential mapping in Southern Finland

A good company-community relationship is important in earning a social license to operate (SLO) in mining. In this sense, it is crucial and a part of the social corporate responsibility (CSR) to start communication and stakeholder engagement already at the very beginning of mineral exploration. Here we present a methodology of stakeholder engagement that has been used by the

Geological Survey of Finland (GTK) in mineral potential mapping in Southern Finland.

The stakeholder groups of local communities that are taken into account by the GTK's stakeholder engagement in Southern Finland are local landowners, residents, media, schools and the municipality representatives. Direct contacts in the field, press releases, and conferences, as well as open and public meetings and lectures are the approaches to engage with these groups. Before the start of the activities, leaflets informing about the upcoming field work and associated contact information are delivered to local mailboxes.

The stakeholder engagement is performed by geologists working at the region. It has been practiced and developed since the early 2000s. So far the stakeholder engagement has not been a systematic or standardized activity, but largely a polite and respectful approach towards the local communities. However, since the new mining act requires informing the landowners, and because public resistance towards mining activities is growing in Finland, such approaches and methodologies should be surveyed, developed, systematized and standardized while updating the GTK's mineral potential mapping strategy. This should be made by reflecting the local conditions and stakeholder groups in different regions.

Several ongoing social science projects that study, develop, and promote CSR of mining offer possibilities for cross-disciplinary cooperation between geologists and sociologists. Cooperation could involve studying the impact of GTK's stakeholder engagement in order to receive feedback for developing and improving the social performance of field activities. Nevertheless, the GTK's stakeholder engagement has until now been a very productive and effective activity in Southern Finland, resulting in SLO.

Kirjallisuus

Burdge, R.J. ja Vanclay, F., 2004. Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin käytäntö ja tulevaisuus. Teoksessa:

- Sairinen, R. & Kohl, J., (toim.), Ihminen ja ympäristön muutos. Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin teoriaa ja käytäntöjä. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 87. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus, Teknillinen korkeakoulu. Otamedia Oy, Espoo, 41–65.
- Grönholm, S. ja Kärkkäinen, N., 2012. Gold in Southern Finland: Results of GTK studies 1998–2011. Geological Survey of Finland Special Paper 52, 276 s.
- Eerola, T., 2001. Paikalliset asukkaat geologisten kohteiden suojelejoina ja hoitajina Mäntsälässä. *Terra* 113:105–114.
- Eerola, T., 2007. Uraanin etsintä, paikalliset asukkaat ja kansalaisjärjestöt. Kaivosteollisuuden uusi haaste Suomessa. *Geologi* 59:172–176.
- Eerola, T., 2009. Sidosryhmätoiminta malminetsinnässä. Geoantropologisia kokemuksia kentältä. Teoksessa: Ojala, J., Lahti, M. ja Heikkinen, E. (toim.), Kaivoksen perustaminen: etsinnästä jatkohoitoon – mitä se vaatii. Vuorimiesyhdistyksen geologijaoston laivaseminaari 2009, Viking Mariella, 16.–17.2.2009. Vuorimiesyhdistyksen julkaisuja B89:43–46.
- Eerola, T., 2013a. A model for stakeholder engagement in mineral exploration in Finland. Proceedings, 6th International Conference on Sustainable Development of Mining Industry, 30 June – 3 July 2013, Milos island, Greece, 232–237.
- Eerola, T., 2013b. Yritysten yhteiskuntavastuu malminetsinnässä. *Geologi* 65:80–85.
- Eerola, T., 2014. Kaivostoiminnan vastuullisuuden ja sosiaalisen toimiluvan yhteiskunnalliset tutkimus- ja edistämishankkeet. *Alue ja Ympäristö* 43:85–95.
- Hyytinen, S. ja Nikkola, K., 2008. Uraanikaivoshankkeen ennakoituiden vaikutukset Kuusamon matkailuun. Matkailututkimuksen proseminaari. Julkaisematon kandidaatintutkielma. Lapin yliopisto, Kauppatieteiden ja matkailutiedekunta, 48 s. + liitteet.
- Jartti, T., Rantala, E. ja Litmanen, T., 2014. Sosiaalinen toimilupa ja kaivannaisteollisuus. Uudenmaan, Pohjois-Karjalan, Kainuun ja Lapin maakuntien asukkaiden näkemykset kaivannaistoiminnan hyväksyttävyydestä. SopHi, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto, 145 s. + liitteet.
- Moffat, K. ja Zhang, A., 2014. The paths to social license to operate. An integrative model explaining community acceptance of mining. *Resources Policy* 39:61–70.
- Moon, C.J. ja Whateley, M.K.G., 2006. Reconnaissance exploration. Teoksessa: Moon, C.J., Whateley, M.K.G., ja Evans, A. (toim.), Introduction to mineral exploration. 2. painos, Blackwell Publishing, Hong Kong, 52–69.
- On Common Ground Consultants Inc., 2007. Corporate social responsibility and mineral exploration. Background Notes for the PDAC Short Course, Toronto – March 2-3, 2007, 1–15. <http://www.pdac.ca/pdac/advocacy/csr/on-common-ground.pdf> [14.11.2012].
- Paliskuntain yhdistys, 2013. Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankeissa (Poro YVA). Paliskuntain yhdistys, Lapin liitto, Rovaniemi, 50 s.
- Prno, J., 2013. An analysis of factors leading to the establishment of a social license to operate in the mining industry. *Resources Policy* 38:577–590.
- Prno, J. ja Slocombe, D.S., 2012. Exploring the origins of ‘social license to operate’ in the mining sector: Perspectives from governance and sustainability theories. *Resources Policy* 37:346–357.
- Student, B. 2010. Examining the business case for proactive community engagement during mineral exploration. A Research Report. MSc thesis, The Graduate School of Business, University of Cape Town, 78 p + annexes.
- Työ- ja elinkeinoministeriö, 2013. Suomi kestävä kaivannaisteollisuuden edelläkävijäksi -toimintajohjelma. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Konserni, 15/2013, 53 s. https://www.tem.fi/files/36939/Suomi_kestava_kaivannaisteollisuuden_edellakavijaksi_-_toimintaohjelma.pdf [26.05.2015]
- Työ- ja elinkeinoministeriö, 2014. Malminetsintä suojelualueilla sekä saamelaisten kotiseutualueella ja poronhoitoalueella. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki, 71 s. http://www.tem.fi/files/39765/TEM_Opas_MEKO_02052014.pdf [03.12.2014]
- Thomson, I. ja Joyce, S. A., 1997. Mineral exploration and the challenge of community relations. On Common Ground Consultants Inc., <http://oncommonground.ca/wp-content/downloads/mineral.html> [22.07.2014]
- Ziessler-Korppi, S., 2013. Local stakeholder engagement of mineral exploration companies within the corporate social responsibility (CSR) framework: Insights into companies operating in Northern Finland. MSc Thesis, Degree Programme in Information Networks, Aalto University School of Science, 190 s.